

Standaardlijst namen zoetwatervissen van Nederland en Vlaanderen anno 2019

Frank Spikmans, Jan Kranenbarg, Paul Veenfliet, Willie van Emmerik, Mervyn Roos, Frans Kouwets, Hugo Verreycken, Ronald de Ruiter & Tom Buijse

Namen van soorten veranderen geregeld als gevolg van nieuwe inzichten die ontstaan door wetenschappelijke studies. Vanaf het einde van de 20e eeuw heeft er ook een sterke uitbreiding van onze zoetwatervisgemeenschap plaatsgevonden met exotische soorten. Eenduidig gebruik van namen, zowel wetenschappelijke als Nederlandse, is belangrijk wanneer we over soorten communiceren en gegevens opslaan in databanken. In dit artikel wordt een actuele namenlijst gepresenteerd van de Nederlandse en Vlaamse zoetwatervissen.

Uitgangspunten

Uitgangspunten bij het samenstellen van deze lijst zijn geweest: stabiliteit in de naamgeving, handhaving van ingeburgerde namen en aansluiting op namen uit andere talen. Namen sluiten bij voorkeur aan op een uiterlijk kenmerk, habitataanduiding, het verspreidingsgebied van de soort en zijn zo kort mogelijk, zonder bijvoorbeeld onnodige geografische aanduidingen. Taaltechnisch (spelling, hoofdlettergebruik) sluiten we aan op de uitgangspunten van de Nederlandse Taalunie.

Soortselectie

In deze namenlijst zijn 79 zoetwatervissen opgenomen die in Nederland en/of Vlaanderen voorkomen of voorkwamen, waaronder 45 inheemse en 34 uitheemse soorten (tabel 1). Vier inheemse soorten staan te boek als uitgestorven (elft, vlagzalm, Atlantische steur en Europese steur). Ook brak- en zoutwatersoorten die regelmatig in zoetwater worden aangetroffen, staan op de lijst (harders en bot). Incidenteel waargenomen exoten zijn opgenomen indien ze de West-Europese watertemperaturen kunnen overleven, bijvoorbeeld graskarper, grootkopkarper en diamantsteur. Soorten die daartoe niet in staat zijn, bijvoorbeeld gup, tilapia, roodbuikpacu en zwarte pacu, worden buiten beschouwing gelaten. Er zijn twee soorten opgenomen waarvan verwacht wordt dat ze zich hier in de nabije toekomst zullen vestigen (Amoergrondel en naakthalsgrondel). Lagere taxonomische niveaus dan soort (ondersoorten, vormen en ecotypen) en hybriden (zoals de kruiskarper) zijn niet opgenomen in de lijst.

Achtergronddocument

Een meer uitgebreide beschrijving van de uitgangspunten en van de onderbouwing van de keuzes die per soort zijn gemaakt en de literatuur die daarbij is gebruikt, wordt gegeven in een achtergronddocument (Spikmans *et al.*, 2019) dat als pdf is te downloaden (zie Literatuur).

Prikken – Petromyzontidae

Er zijn diverse aanwijzingen dat beek- en rivierprik sterk genetisch overeenkomen en dat er waarschijnlijk nog altijd genetische uitwisseling gaande is tussen beide. Ook in Nederland zien we ze samen paaieren op hetzelfde nest, wat zeer waarschijnlijk ook levensvatbare embryo's oplevert. Dit pleit er sterk voor geen onderscheid te maken tussen deze soorten. Omdat het

wetenschappelijke debat over dit onderscheid nog niet is afgerond, houden we in deze namenlijst het onderscheid tussen de soorten nog aan.

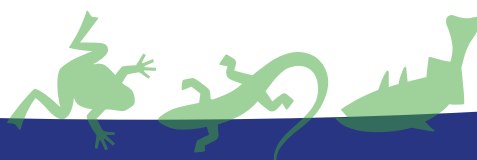
Steuren - Acipenseridae

Tot voor kort werd aangenomen dat er maar één steursoort voorkwam langs de Europese Atlantische kust: *Acipenser sturio*. Genetisch, morfologisch en archeologisch bewijs laat echter zien dat de soort *Acipenser oxyrinchus*, tot dan toe alleen bekend uit Noord-Amerika, óók hier al lange tijd voorkwam en zelfs een dominante steursoort is geweest in de Noordzee. In Nederland wordt gewerkt aan de herintroductie van *A. sturio*. De soort *A. oxyrinchus* wordt als uitgestorven beschouwd in Europa, maar in Polen wordt een herintroductie voorbereid.

De bestaande Nederlandse naamgeving leidt tot verwarring. *A. sturio* werd steur of Atlantische steur genoemd, een naam die ook gebruikt wordt voor *A. oxyrinchus* (Atlantic sturgeon). In recente wetenschappelijke publicaties wordt consequent voor *A. sturio* de Engelse naam European sturgeon gebruikt, voor *A. oxyrinchus* Atlantic sturgeon. In navolging hierop gebruiken wij voor *A. sturio* de naam Europese steur en voor *A. oxyrinchus* Atlantische steur.

Europese steur – *Acipenser sturio*. (Foto: Jelger Herder)

Tabel 1. Standaardlijst van de namen van de zoetwatervissen van Nederland en Vlaanderen anno 2019.

Orde	Familie - wetenschappelijke naam	Familie - Nederlandse naam	Soort - Nederlandse naam	Soort - wetenschappelijke naam	Status Nederland / Vlaanderen
Petromyzontiformes	Petromyzontidae	prikken	rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>	inheems
			beekprik	<i>Lampetra planeri</i>	inheems
			zeeprik	<i>Petromyzon marinus</i>	inheems
Acipenseriformes	Acipenseridae	steuren	Siberische steur	<i>Acipenser baeri</i>	exoot
			diamantsteur	<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>	exoot
			Atlantische steur	<i>Acipenser oxyrinchus</i>	inheems
			sterlet	<i>Acipenser ruthenus</i>	exoot
			spitssnuitsteur	<i>Acipenser stellatus</i>	exoot
			Europese steur	<i>Acipenser sturio</i>	inheems
Anguilliformes	Anguillidae	alen	aal	<i>Anguilla anguilla</i>	inheems
Siluriformes	Siluridae	meervallen	Europese meerval	<i>Silurus glanis</i>	inheems
	Ictaluridae		Noord-Amerikaanse meervallen	zwarte dwergmeerval	<i>Ameiurus melas</i>
Gadiformes	Lotidae	kwabalen	bruine dwergmeerval	<i>Ameiurus nebulosus</i>	exoot
			kanaalmeerval	<i>Ictalurus punctatus</i>	exoot
Gadiformes	Lotidae	kwabalen	kwabaal	<i>Lota lota</i>	inheems
Pleuronectoformes	Pleuronectidae	platvissen	bot	<i>Platichthys flesus</i>	inheems
Salmoniformes	Salmonidae	zalmen	kleine marene	<i>Coregonus albula</i>	exoot
			Noordzeehouting	<i>Coregonus oxyrinchus</i>	inheems
			regenboogforel	<i>Oncorhynchus mykiss</i>	exoot
			zalm	<i>Salmo salar</i>	inheems
			Atlantische forel	<i>Salmo trutta</i>	inheems
			bronforel	<i>Salvelinus fontinalis</i>	exoot
Osmeriformes	Osmeridae	spieringen	vlagzalm	<i>Thymallus thymallus</i>	inheems
			spiering	<i>Osmerus eperlanus</i>	inheems
Gasterosteiformes	Gasterosteidae	stekelbaarzen	driedoornige stekelbaars	<i>Gasterosteus aculeatus</i>	inheems
			tiendoornige stekelbaars	<i>Pungitius pungitius</i>	inheems
Perciformes	Percidae	baarzen	pos	<i>Gymnocephalus cernua</i>	inheems
			baars	<i>Perca fluviatilis</i>	inheems
			snoekbaars	<i>Sander lucioperca</i>	exoot
	Gobiidae	grondels	naakthalsgrondel	<i>Babka gymnotrachelus</i>	exoot
			Pontische stroomgrondel	<i>Neogobius fluviatilis</i>	exoot
			zwartbekgrondel	<i>Neogobius melanostomus</i>	exoot
			kessler's grondel	<i>Ponticola kessleri</i>	exoot
			marmergroundel	<i>Proterorhinus semilunaris</i>	exoot
	Centrarchidae	zonnebaarzen	zonnebaars	<i>Lepomis gibbosus</i>	exoot
			grootbekbaars	<i>Micropterus salmoides</i>	exoot
	Mugilidae	harders	diklipharder	<i>Chelon labrosus</i>	inheems
			dunlipharder	<i>Liza ramada</i>	inheems
Odontobutidae	zoetwaterslaapgrondels	Amoergroundel	<i>Perccottus glenii</i>	exoot	
Scorpaeniformes	Cottidae	donderpadden	rivierdonderpad	<i>Cottus perifretum</i>	inheems
			beekdonderpad	<i>Cottus rhenanus</i>	inheems
Esociformes	Esocidae	snoeken	snoek	<i>Esox lucius</i>	inheems
			hondsvissen	<i>Umbra pygmaea</i>	exoot
Clupeiformes	Clupeidae	haringen	elft	<i>Alosa alosa</i>	inheems
			fint	<i>Alosa fallax</i>	inheems
Cypriniformes	Cobitidae	modderkruipers	kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>	inheems
			Aziatische modderkruiper	<i>Misgurnus anguillicaudatus</i>	exoot
			grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>	inheems
			bermpje	<i>Barbatula barbatula</i>	inheems
			brasem	<i>Abramis brama</i>	inheems
			gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>	inheems
			alver	<i>Alburnus alburnus</i>	inheems
			brasemblei	<i>Ballerus ballerus</i>	exoot
			Donaubrasem	<i>Ballerus sapa</i>	exoot
			barbeel	<i>Barbus barbus</i>	inheems
			kolblei	<i>Blicca bjoerkna</i>	inheems
			goudvis	<i>Carassius auratus</i>	exoot
			kroeskarper	<i>Carassius carassius</i>	inheems
	giebel	<i>Carassius gibelio</i>	exoot		
	sneep	<i>Chondrostoma nasus</i>	inheems		
	graskarper	<i>Ctenopharyngodon idella</i>	exoot		
	karper	<i>Cyprinus carpio</i>	exoot		
	riviergrondel	<i>Gobio gobio</i>	inheems		
	zilverkarper	<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	exoot		
	grootkopkarper	<i>Hypophthalmichthys nobilis</i>	exoot		
	vetje	<i>Leucaspis deloneatus</i>	inheems		
	roofblei	<i>Leuciscus aspius</i>	exoot		
	winde	<i>Leuciscus idus</i>	inheems		
	serpeling	<i>Leuciscus leuciscus</i>	inheems		
	elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>	inheems		
	dikkopelrits	<i>Pimephales promelas</i>	exoot		
	blauwband	<i>Pseudorasbora parva</i>	exoot		
	bittervoorn	<i>Rhodeus amarus</i>	inheems		
	witvinriviergrondel	<i>Romanogobio belingi</i>	exoot		
	blankvoorn	<i>Rutilus rutilus</i>	inheems		
	rietvoorn	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	inheems		
	kopvoorn	<i>Squalius cephalus</i>	inheems		
	zeelt	<i>Tinca tinca</i>	inheems		
	blauwneus	<i>Vimba vimba</i>	exoot		

Alen – Anguillidae

De namen aal en paling zijn beide ingeburgerd. Aal wordt meer geassocieerd met de naam van het dier, paling met het consumptieproduct. Hoewel er weinig verwarring ontstaat wanneer deze namen door elkaar gebruikt worden, hebben we omwille van de eenduidigheid in het naamgebruik toch een voorkeur. Deze gaat uit naar de naam aal, aangezien we ook spreken over de levensstadia glasaal, pootaal, rode aal en schieraal. De naam sluit ook beter aan op andere talen zoals Aal in het Duits en eel in het Engels. Het voorvoegsel 'Europese' achten we niet nodig, omdat er in Europa geen verwante soorten voorkomen.

Meervallen – Siluridae

In Nederland en Vlaanderen komt oorspronkelijk maar één meervalachtige voor, *Silurus glanis*. Om verwarring met exotische meervallen te voorkomen, hanteren we als Nederlandse naam Europese meerval.

Noord-Amerikaanse meervallen – Ictaluridae

In Nederland komen drie soorten voor uit deze familie, waaronder de bruine en zwarte dwergmeerval (in Vlaanderen alleen de bruine dwergmeerval). De familie heeft daardoor onterecht de naam dwergmeervallen gekregen. Binnen de Ictaluridae vallen namelijk ook soorten die wel 165 cm groot kunnen worden; niet bepaald een dwerg te noemen dus. Vanwege de van oorsprong tot Noord-Amerika beperkte verspreiding van de soorten in deze familie, hanteren we de Nederlandse familienaam Noord-Amerikaanse meervallen.

Zalmen – Salmonidae

Beekforel en zeeforel worden vaak onderscheiden als ondersoorten of ecotypen van de soort *Salmo trutta* (respectievelijk vaak *S. trutta morpha fario* en *S. trutta morpha trutta* genaamd). Ze kunnen echter kruisen en geslachtsrijpe nakomelingen produceren en hebben bovendien een overlappend verspreidingsgebied. Dit traditionele onderscheid zegt meer iets over de overlevingsstrategie van de soort. Indien de omstandigheden ongunstig zijn om voldoende te groeien, trekt hij stroomafwaarts naar de rivier of de zee. Zijn de omstandigheden in een beek gunstig, dan kan hij daar blijven. Het betreft dus geen onderscheid op soortniveau. De namen beekforel en zeeforel hanteren we daarom niet meer. De correcte wetenschappelijke naam is *Salmo trutta*. Om verwarring met andere

Noordzeehouting - *Coregonus oxyrinchus*. (Foto: Frank Spikmans)

soorten (regenboogforel, bronforel) te voorkomen stellen we een nieuwe, eenduidige Nederlandse naam voor die de diadrome aard van de soort benadrukt: Atlantische forel.

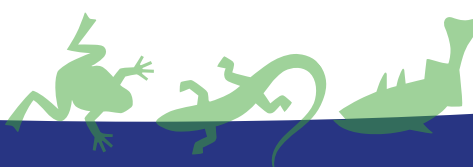
In de Rijn stierf de houting uit in de vorige eeuw, waarna deze vanaf 1992 succesvol is geïntroduceerd met houtingen afkomstig uit de Vidå-rivier in Denemarken. Diverse recente onderzoeken wijzen allemaal uit dat er in Europa drie te onderscheiden houtingen aanwezig zijn, in het Engels genaamd North Sea houting, Baltic houting en European whitefish. In de Vidå en voorheen in de Rijn is/was de North Sea houting aanwezig, met de wetenschappelijke naam *Coregonus oxyrinchus*. Voor deze soort wordt de Nederlandse naam Noordzeehouting gehanteerd, in overeenstemming met de Engelse naam en om verwarring met andere soorten te voorkomen.

Stekelbaarzen – Gasterosteidae

Zowel voor de drie- als tiendoornige stekelbaars zijn er verschillende artikelen verschenen die aangeven dat er sprake is van meerdere soorten. De recentste inzichten die zijn gebaseerd op genetisch onderzoek lijken met name voor de tiendoornige stekelbaars een

Atlantische forel – *Salmo trutta*. (Foto: Jelger Herder)

Kesslers grondel - *Ponticola kessleri*. (Foto: Jelger Herder)

opsplitsing te rechtvaardigen, maar we stellen ons hier nog conservatief op en hanteren voorlopig nog de namen driedoornige stekelbaars (*Gasterosteus aculeatus*) en tiendoornige stekelbaars (*Pungitius pungitius*).

Grondels – Gobiidae

Genetisch onderzoek naar de Ponto-Kaspische Gobiidae leidde tot een herindeling van soorten uit het geslacht *Neogobius*. De kesslers grondel (regels van de Taalunie: geen hoofdletter) behoort daardoor tot het geslacht *Ponticola*. De naakthalsgrondel komt nog niet voor in Rijn of Maas, maar wordt, in navolging van de andere invasieve grondels, wel verwacht. De soort behoort tot het geslacht *Babka*. De zwartbekgrondel en Pontische stroomgrondel blijven beide behoren tot het geslacht *Neogobius*. De correcte wetenschappelijke naam voor de marm grondel is *Proterorhinus semilunaris* en niet *P. marmoratus*, want dat is een soort die uitsluitend in de zee voorkomt.

Zonnebaarzen - Centrarchidae

Voor de soort *Micropterus salmoides* zijn diverse Nederlandse namen in gebruik, waaronder forelbaars, grootbekbaars, grootbekforelbaars en Amerikaanse baars. In navolging van de Engelse naam (largemouth bass) kiezen we voor de Nederlandse naam grootbekbaars. Deze naam maakt ook een duidelijk onderscheid met *Micropterus dolomieu* – kleinbekbaars mogelijk, een soort die in Nederland en Vlaanderen (nog) niet voorkomt.

Zoetwaterslaapgrondels – Odontobutidae

Tot deze familie behoort de Amoergrondel, een soort die in het Rijn- en Maasstroomgebied nog niet voorkomt, maar wel verwacht wordt. Voor de familie bestaat nog geen Nederlandse naam en we stellen, in navolging van de Engelse en Duitse namen, zoetwaterslaapgrondels voor. Deze naam is gebaseerd op het gedrag, waarbij de soort lange tijd stil kan zitten om plots een prooi te pakken.

Donderpadden – Cottidae

In 2002 werd op basis van genetisch onderzoek het geslacht *Cottus* heringedeeld. Vastgesteld werd dat we in Nederland en België twee

soorten donderpadden hebben. In de bovenloop van enkele beken komt *Cottus rhenanus* voor, welke eerder al tot beekdonderpad gedoopt werd. In de rest van Nederland en het Scheldebekken in België leeft *Cottus perifretum*, waarvoor de naam rivierdonderpad gehandhaafd blijft. De wetenschappelijke naam *Cottus gobio*, die tot dan toe in gebruik was voor onze rivierdonderpad, wordt nu gebruikt voor de donderpad die in Centraal- en Noord-Europa voorkomt. Ook in dit geval staat de wetenschap niet stil. De opsplitsing van *Cottus gobio* in acht verschillende soorten, eerder dan ze bijvoorbeeld onder te brengen in een soortencomplex, wordt niet door alle wetenschappers erkend. Voorlopig houden we voor Nederland en Vlaanderen de indeling in beek- en rivierdonderpad aan in deze lijst.

Modderkruipers - Cobitidae

In het geslacht *Cobitis*, waartoe onze kleine modderkruiper behoort, is het ook onrustig. Genetische onderzoeken laten zien dat in zowel Vlaanderen als Nederland hybriden aanwezig zijn van diverse soorten uit dit geslacht (*C. taenia*, *C. tanaitica*, *C. elongatoides* en *C. taurica*). De naam bastaardmodderkruiper wordt hierbij wel toegepast, maar het gebruik van deze naam leidt tot verwarring, omdat het geen duidelijkheid geeft over de oudersoorten van een kruising. De zuivere oudersoorten zijn, behalve *C. taenia*, tot dusver hier nog niet aangetroffen. We hebben in onze lijst geen hybriden opgenomen.

Sinds 2012 heeft *Misgurnus anguillicaudatus* zich in Nederland gevestigd. In Vlaanderen is de soort in 2006 eenmalig gezien. Aanvankelijk werd deze nieuwe soort ook wel Chinese modderkruiper genoemd. We prefereren echter de naam Aziatische modderkruiper, omdat het oorspronkelijke verspreidingsgebied zich over Azië uitstrekt en deze naam ook beter aansluit op de gebruikte naam in andere talen (Spaans: misgurno de Asia, Duits: Ostasiatischer Schlammpeitzger en Fins: Aasianmutakala).

Karpers - Cyprinidae

De bittervoorn wordt regelmatig foutief *Rhodeus sericeus* genoemd. *R. sericeus* is echter een soort die in Zuidoost-Azië voorkomt. De correcte naam voor de bittervoorn in Europa is *Rhodeus amarus*.

De Donaubrasem (*Ballerus sapa*) behoorde voorheen, samen met de brasem en kolblei, tot het geslacht *Abramis*. Aangehouden is dat deze soort genetisch en morfologisch daarvan afwijkt en daarom wordt ze ingedeeld in het geslacht *Ballerus*. Terwijl de Donaubrasem al een tijdje in Nederland aangetroffen wordt, maar niet in Vlaanderen, is de nauwverwante brasemblei (*Ballerus ballerus*) tot nu toe alleen in Vlaanderen in 2016 gevangen. De kolblei wordt tegenwoordig ingedeeld bij het geslacht *Blicca*. Het geslacht *Abramis*, waartoe de kolblei voorheen werd gerekend, omvat nu alleen nog de brasem (*Abramis brama*).

De giebel werd regelmatig een verwilderde vorm van de goudvis genoemd. Beide soorten werden beschouwd als ondersoorten van *Carassius auratus*. Genetisch onderzoek wijst uit dat het om twee soorten gaat: *Carassius gibelio* (giebel) en *C. auratus* (goudvis).

De kopvoorn is een van de soorten die voorheen tot het geslacht *Leuciscus* werden gerekend, maar tegenwoordig bij het geslacht *Squalius* worden ingedeeld. Vissen van het geslacht *Squalius* hebben een bolronde (of bijna rechte) achterrand van de anaalvin, soorten van het geslacht *Leuciscus* een holronde.

Witvinriviergrondel – *Romanogobio belingi*. (Foto: Jelger Herder)

De witvinriviergrondel, die sinds 2004 in Nederland bekend is, maar nog niet in Vlaanderen werd waargenomen, werd voorheen tot het geslacht *Gobio* gerekend en in het Nederlands witvingrondel genoemd. Tegenwoordig behoort de soort tot het geslacht *Romanogobio* en wordt deze *R. belingi* genoemd. Om de verwantschap met de riviergrondel en het onderscheid met grondels uit de familie *Gobiidae* te benadrukken, geven we de soort de nieuwe Nederlandse naam witvinriviergrondel.

De rietvoorn wordt ook wel ruisvoorn genoemd. Hoewel beide namen ingeburgerd zijn, achten we het vanwege de eenduidigheid belangrijk hierin een keuze te maken. De soort komt hoofdzakelijk voor in stilstaande, vegetatierijke wateren, zodat rietvoorn onze voorkeur heeft.

De roofblei blijkt op basis van genetisch onderzoek nauw verwant aan soorten uit het geslacht *Leuciscus*, waardoor handhaving van de geslachtsnaam *Aspius* niet gerechtvaardigd is. Ook wij hanteren voor deze soort de naam *Leuciscus aspius*.

Tot slot

De nieuwe standaardlijst van vissennamen betreft de nieuwe namen van vissen zoals die in onderzoek en wetenschap zullen gaan worden gebruikt. De wettelijke namen, zoals in de Visserijwet beschreven blijven (nog) ongewijzigd.

We hopen met deze lijst een bijdrage te leveren aan eenduidig gebruik van namen in databanken (Piscaria, NDFD, Wageningen Marine Research, Informatiehuis Water), invoerportals (MijnVISmaat, Waarneming.nl, Telmee) en publicaties over vissen. Taal en dus ook de naamgeving van soorten, is dynamisch. Onderzoek zal ongetwijfeld weer nieuwe inzichten brengen in de verwantschap en taxonomische indeling van soorten.

Summary

A standard list of scientific Dutch common names of the freshwater fish of the Netherlands and Flanders (Belgium)

A group of Dutch and Belgian fish experts has compiled a list of unambiguous scientific and Dutch common names of the Dutch and Flemish freshwater fish. The list includes relevant exotic and recent extinct species.

Literatuur

Spikmans, F., J. Kranenbarg, P. Veenvliet, W. van Emmerik, M. Roos, F. Kouwets, H. Verreycken, R. de Ruiter & T. Buijse, 2019. Standaardlijst namen zoetwatervissen van Nederland en Vlaanderen anno 2019. Achtergronddocument. Stichting RAVON, 22 p. (Downloaden kan via de link: www.ravon.nl/rapporten > 2019)

Frank Spikmans & Jan Kranenbarg, RAVON

f.spikmans@ravon.nl

Paul Veenvliet

Zavod Symbiosis

Willie van Emmerik

Sportvisserij Nederland

Mervyn Roos

Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening / Mobiel Meten

Frans Kouwets

Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening / Hydrobiologisch Laboratorium

Hugo Verreycken

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Vlaanderen

Ronald de Ruiter

Naturalis

Tom Buijse

Deltares

Roofblei - *Leuciscus aspius*. (Foto: Jelger Herder)

